

KİTAP İNCELEMESİ

Medya, Popüler Kültür ve İdeoloji

Editörler: Levent Yaylagül ve Nilüfer Korkmaz

Arş. Gör. Akan Deniz YAZGAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Eğitim Bilimleri Bölümü

E-posta: akandeniz@hotmail.com

Bu çalışmada, İletişim, Siyaset Bilimi, Sosyoloji, Kültürel Antropoloji gibi farklı bilim dallarında uzmanlaşmış on akademisyen tarafından kaleme alınan; Doç Dr. Levent Yaylagül ve Nilüfer Korkmaz editörlüğünde yayınlanan *Medya, Popüler Kültür ve İdeoloji* adlı kitap irdelenerek tanıtımı yapılmıştır. Kitap, 2008 yılında basılmış olup, 269 sayfadan ve 12 bölümden oluşmaktadır.

Önsöz kısmında editörler, yeni mit anlatıcıları olan kitle iletişim araçlarının insanların bilinçlerini biçimlendirdiği; bu kapitalist bilinç yönetiminin, kitle iletişimi ve bunun ürünü olan popüler kültür aracılığıyla gerçekleştiğinin önemle altını çizmektedirler. Yazarlar ayrıca bu kısımda, popüler kültürün günümüzde iki temel işleve sahip olduğunu belirterek bu işlevleri, kapitalist endüstriyel yapı tarafından üretilen emtialar için bir tüketici kitlesi yaratmak, aynı zamanda kapitalist siyasal kültürün topluma egemen olması için bir yönlendirme aracı olarak çalışmak ve siyasal seçimlerde kapitalist sistemi onaylayacak bir seçmen kitlesi yaratmak olarak sıralamaktadırlar.

Kitap, *Kapitalizm ve Kitle İletişimi, İdeoloji ve Kitle Araçları: Belirlenim Sorunu, Batı Marksizmi Hakkında Kör Noktalar: Dallas Smythe'ye Cevap, Kitle İletişimi ve Modern Kültür: Eleştirel Bir İdeoloji Kuramına Katkı, Tekelci Medya Manipülasyonu, Neo-Liberalizm ve Medya Politikaları, Kitle Kültürü / Popüler Kültür Tartışmaları, Frankfurt Okulu'nda "Kültür Endüstrileri" ve "Kitle Kültürü" Yaklaşımı, Popüler Kültür ve Siyaset, Kültürel İncelemeler Geleneğinde "Kültür, Popüler Kültür ve İdeoloji" Sorunu, Küreselleşme Çağı'nda Kültürü İncelemek: Disiplinler-Arası Bir Sorun Olarak Küreselleşme ve Kültürel Değişim ve Sembolik Bir Seçkin Olarak Ertuğrul Özkök'ün Düşüncelerindeki Kırılmaların Dönemin Popüler Kültürü Çerçevesinde Değerlendirilmesi* adlı makalelerden oluşmaktadır. Kitapta yer alan makalelerin dört tanesi çeviri makale formatındadır. Kitabın 268. ve 269. sayfaları arasında yazarların kısa özgeçmişlerine yer verilmiştir.

Kitapta yer alan *Kapitalizm ve Kitle İletişimi* adlı makale Levent Yaylagül tarafından kaleme alınmıştır. Makalede, kapitalist toplumlarda kitle iletişim sürecinin üretim boyutuna etki eden ekonomik ve politik güçler ortaya konmuş; bu süreçte medyada mülkiyet yapısının yanında ekonomik ve politik güçlerin çok büyük etkisi olduğunu vurgulayan araçsal ve yapısalci yaklaşımların temel argümanları vurgulanmış; bunun yanında, medya pazarında pazarı kontrol eden medya holdinglerinin tekelleşme ve holdingleşme süreçlerine değinilmiştir. Makalede ayrıca, ekonomik güçlerin yanında, politik yapının doğası ve bu güçlerin medya üretim sürecine dolaylı yollardan nasıl etki edebileceğinin de altı çizilmiştir. Makalede toplam 20 farklı kaynağa atıfta bulunulmuştur.

Kitabın ikinci makalesi olan *İdeoloji ve Kitle Araçları: Belirlenim Sorunu* Peter Golding ve Graham Murdock tarafından kaleme alınmış ve Levent Yaylagül tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Makale'nin çeviri dili açısından herhangi bir sorununa rastlanmamıştır. Kullanılan dil akıcı ve anlaşılabilir bir niteliktedir. Makalede, kitle

iletişimiyle ilgilenen toplumbilimcilerin, kitle iletişiminin nihai çıktısının doğasını ve kapsamını belirleyen kitle iletişim sürecinin üretim dinamiklerine ve ekonomik örgütlerin işleyişlerine detaylı bir şekilde bakmaları gerektiği vurgulanırken; üretimi biçimlendiren ekonomik belirleyicilere dikkatle eğilmeyen, medyanın işleyiş tarzını ideolojik aygıtlar olarak inceleyen toplumbilimsel analizlerin yetersiz ve taraflı olduğunun altı çizilmektedir. Bununla birlikte yazarlar, medya ile ideoloji hakkındaki ilişkinin net bir biçimde ortaya konulmasında kültür üreten endüstrilerin ekonomi politikasının üzerinde önemle durulması gereken bir değişken olduğunu ortaya koymaya çalışmışlardır. Makalede toplam 68 farklı kaynağa atıfta bulunulmuştur.

Kitabın *Batı Marksizmi Hakkında Kör Noktalar: Dallas Smythe'ye Cevap* adlı üçüncü makalesi Graham Murdock tarafından kaleme alınmış ve Levent Yaylagül tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Makale'nin çeviri dili açısından herhangi bir sorununa rastlanmamıştır. Kullanılan dil akıcı ve anlaşılabilir bir niteliktedir. Makale; Batı Marksizmi'nin kültür ve iletişim konusundaki incelemelerinde ekonomik analizin yetersiz olduğunu savunan, Dallas Smythe tarafından kaleme alınmış "İletişim: Batı Marksizmi'nin Kör Noktaları" başlıklı makalesine verilmiş bir cevap niteliğini taşımaktadır. Makalede, çağdaş kitle iletişim sistemleri konusunda ikna edici analizler üretmek için Marksizm'in gözden geçirilmeye ihtiyacı olduğunun altı çizilmektedir. Makalede toplam 16 farklı kaynağa atıfta bulunulmuştur.

Kitabın dördüncü makalesi olan *Kitle İletişimi ve Modern Kültür: Eleştirel Bir İdeoloji Kuramına Katkı* John B. Thompson tarafından kaleme alınmış ve Nilüfer Korkmaz tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Makale'nin çeviri dili açısından herhangi bir sorununa rastlanmamıştır. Kullanılan dil akıcı ve anlaşılabilir bir niteliktedir. Makalede, modern kültürün temel bir bileşeni olan kitle iletişimi konusunda farklı bir yaklaşım geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu yaklaşımda, kitle iletişiminin farklı unsurları (medya mesajlarının üretimi / dağıtımı, inşası ve alımlanması / içselleştirilmesi) ve bu farklı unsurların birbirleri ile olan ilişkileri analiz edilmiştir. Makalede toplam 5 farklı kaynağa atıfta bulunulmuştur.

Kitabın *Tekelci Medya Manipülasyonu* adlı beşinci makalesi Michael Parenti tarafından kaleme alınmış ve Nilüfer Korkmaz tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Makale'nin çeviri dili açısından herhangi bir sorununa rastlanmamıştır. Kullanılan dil akıcı ve anlaşılabilir bir niteliktedir. Makalede, "demokratik kapitalizm" koşullarında haber medyasının günlük işleyişinin bir başarısızlık değil, kaçamaklı bir başarı olduğunun altı çizilerek; medyada çalışan insanların bütünü göremeyecek şekilde eğitildikleri; onların işlerinin bilgilendirmek değil, yanlış bilgilendirmek, demokratik söylemi gerçekleştirmek değil onu sulandırmak ve demokrasinin sesini kısma olduğu vurgulanmaktadır. Makalede ayrıca, kapitalist sistemde tekelci haber medyasının görevinin, günlük olayların görünüşünü sunmak, çok fazla konuşarak anlamı gizlemek, çok fazla abur cubur sunarak hiç besleyici gıda vermemek olduğu belirtilmekte, bu olgunun anlaşılmasıyla basın baştan savma yaptığı işler hakkındaki liberal yakınlardan uzaklaşarak, medyanın kurnazlıkla egemen paradigmayı nasıl sürdürdüğünün daha kolay anlaşılabilceğinin üzerinde önemle durulmaktadır.

Kitabın altıncı makalesi olan *Neo-Liberalizm ve Medya Politikaları* Levent Yaylagül tarafından kaleme alınmıştır. Makalede, 1980'li yıllarda neo-liberalizmin uygulanmaya başlamasıyla medya ve yayıncılık alanında meydana gelen politika değişimlerinin nedenleri ve sonuçları tartışılmakta; bu süreçte, medya ve iletişim politikalarının ne yönde ve ne ölçüde değiştiği sorusu bağlamında, bu süreci açıklayan kuramsal yaklaşımlar ve modeller ışığında, 1980'li yıllardan başlayarak, iletişim teknolojileri alanındaki gelişmelerin medyanın endüstriyel ve mülkiyet yapısı ve yayıncılık politikaları ile Amerika'nın dışında kalan ve elektronik yayıncılık alanında kamu tekelinin egemen olduğu toplumlar üzerindeki etkileri analiz edilmektedir. Makalede ayrıca, bu süreçte eski güç ve iktidar kavramında meydana gelen değişmelerle, iktidarın elde edilmesinde ve sürdürülmesinde yeni iletişim teknolojilerini

kullanmanın önemi örneklerle açıklanmakta; yayın politikasındaki değişim ve yeni düzenlemeler üzerinde farklı ideolojik yaklaşımların etkileri sorgulanmakta ve yeni küresel düzen içerisindeki endüstriyel batılı toplumlarla, dünya sistemi içerisinde bağımlı konumda bulunan ülkeler arasındaki asimetrik ilişkilerin doğası ortaya koymak amaçlanmaktadır. Makalede 19 farklı kaynağa atıfta bulunulmuştur.

Kitabın *Kitle Kültürü / Popüler Kültür Tartışmaları* adlı yedinci makalesi Nilüfer Korkmaz ve Levent Yaylagül tarafından kaleme alınmıştır. Makalede, kitle kültürü / popüler kültürü bağlamında yapılan tartışmalar ele alınmış; popüler kültür / kitle kültürünün ortaya çıkmasını sağlayan tarihsel ve toplumsal dönüşümler ve kitle kültürü / popüler kültüre yönelik temel yaklaşımlar incelenmiştir. Makalede, kitle sanatı / kültürünün, kitle iletişim araçları ve kitle üretim teknolojileri aracılığıyla üretilen, dağıtılan ve tanıtılan kültürel formlardan oluştuğu; bu ürünler aracılığıyla kapitalist endüstriler tarafından üretilen hizmetler, mallar ve çeşitli bilinç biçimlerinin satışı yapıldığı; bunun sonucu olarak da varolan kapitalist üretim ilişkilerinin yeniden üretilerek sömürü mekanizmasının pekiştirilmiş olduğu vurgulanmaktadır. Makalede ayrıca, eleştirel yaklaşımların popüler kültüre, daha çok egemen sınıfın dünya görüşünü topluma egemen kılan ideolojik aygıtlar olarak yaklaşırken; siyasal olarak sağ kanatta yer alan düşünürlerin kitle kültürüne ahlaki açıdan yaklaştıkları ve bu kültürü yoz ve basit bir kültür olarak değerlendirerek seçkin kültür için bir tehlike olarak gördüklerinin altı önemle çizilmiştir. Makalede 20 farklı kaynağa atıfta bulunulmuştur.

Kitabın sekizinci makalesi olan *Frankfurt Okulu'nda "Kültür Endüstrileri" ve "Kitle Kültürü" Yaklaşımı* Levent Yaylagül tarafından kaleme alınmıştır. Makalede, Frankfurt Okulu düşünürlerinin iletişim araştırmaları açısından çok önemli olan "kültür endüstrileri" ve "kitle kültürü" yaklaşımları incelenmektedir. Makalede bu amaçla, Enstitü'nün kuruluşu ve gelişimi, okulun önde gelen isimlerinin "kültür endüstrisi" ve "kitle kültürü" konusundaki çalışmaları ile okulun kitle iletişim çalışmalarına katkıları ve okulun üyelerinin bu konudaki çalışmalarına yönelik eleştiriler ele alınmıştır. Makalede 15 farklı kaynağa atıfta bulunulmuştur.

Kitabın *Popüler Kültür ve Siyaset* adlı dokuzuncu makalesi Seçil Deren van het Hof tarafından kaleme alınmıştır. Makalede, 19. yüzyılın ortalarında kitle iletişim araçlarının ortaya çıkışıyla ve kitle kültürüyle iç içe geçmesiyle birlikte, popüler kültürün toplumsal çoğulculuğu yansıtmak ve bir mücadele alanı olmaktan çok, bir kültürel tektiplilik, yönlendirme ve tahakküm alanına dönüştüğü; kitle kültürünün hem geleneksel halk kültüründen hem de toplumsal ve ekonomik elitlerin yüksek kültüründen farklı olduğu vurgulanmakta ve popüler kültür, Benjamin, Horkheimer, Adorno, Burger, Bernstein, Weber, Marcuse, Toffler ve Gramsci gibi düşünürlerin görüşleri etrafında irdelenmektedir. Makalede toplam 20 farklı kaynağa atıfta bulunulmuştur.

Kitabın onuncu makalesi olan *Kültürel İncelemeler Geleneğinde "Kültür, Popüler Kültür ve İdeoloji" Sorunu* Nilüfer Korkmaz tarafından kaleme alınmıştır. Makalede, kültürel çalışmalar geleneğinin hareket noktası olan kültür, medya ve ideoloji kavramsallaştırmaları, geleneğin öncülerinin çalışmalarına paralel bir şekilde nitel olarak incelenmiş; bu bağlamda öncelikle bu düşünce geleneğinin öncüleri olan Raymond Williams, Richard Hoggart ve E.P. Thomson'un kültür yaklaşımları ele alınarak, daha sonra okula asıl ününü kazandıran Stuart Hall dönemi, dönemin toplumsal koşullarına ve bu koşullardan kaynaklı olarak inceleme nesnelere ve metodolojilerindeki değişim; son olarak da post-modernizm tartışmalarının bu okula etkileri ve özellikle ekonomi politik yaklaşımın kültürel incelemeler geleneğine yönelik eleştirileri irdelenmiştir. Makalede toplam 28 farklı kaynağa atıfta bulunulmuştur.

Kitabın *Küreselleşme Çağı'nda Kültürü İncelemek: Disiplinler-Arası Bir Sorun Olarak Küreselleşme* adlı on birinci makalesi Hülya Doğan tarafından kaleme alınmıştır. Makalede, küreselleşme ve kültür konusundaki çalışmaların yarattığı açılım ve sınırlılıklar tartışılmakta; kültür konusu incelenirken dikkat edilmesi gereken noktaların üzerinde

durulmakta ve “neler yapılabilir?” sorusuna yanıtlar verilmeye çalışılmaktadır. Makalede ayrıca, kültür endüstrisinin ne söylediğinin anlaşılması ve çözümlenmesi açısından iletişim / medya çalışmalarını ve bunların kültürel alanlardaki görünümünü, direniş ve kırılma noktalarını bütüncül bir bakışla inceleyecek antropoloji çalışmalarının öneminin gittikçe artmakta olduğunu altı çizilmektedir. Makalede toplam 49 farklı kaynağa atıfta bulunulmuştur.

Kitabın on ikinci ve son makalesi olan *Sembolik Bir Seçkin Olarak Ertuğrul Özkök'ün Düşüncelerindeki Kırılmaların Dönemin Popüler Kültürü Çerçevesinde Değerlendirilmesi* Erdal Dağtaş ve Mehmet Yıldızgörü tarafından kaleme alınmıştır. Makalede, *Yeni Sağ Politikaların Medya İçerikleri Üzerindeki Etkisi, Türkiye Basınındaki Sembolik Seçkinler ve Köşe Yazarlığının Dönüşümü Pierre Bourdieu ve Medyaya Yaklaşımı, Medya ve Gündümlü Sembolik Seçkinler, Türkiye Basınında Tüketici Yurttaş Profiline Yaratılması, 1990'lı yıllarda Değişen Basın Sektörü, Yeni Seçkinler ve Değişen Köşe Yazarlığı, Sembolik Bir Seçkin Olarak Ertuğrul Özkök ve Düşüncelerindeki Kırılmalar, Hürriyet ve Özkök'ün Gazetecilik Anlayışı, Aktif Politika Dönemlerinde Özkök'ün Düşüncelerinin Köşe Yazılarında Sürmesi, 20 Ekim 1991 Seçimleri ve Özkök'ün Düşünceleri, 24 Aralık 1995 Milletvekili Genel Seçimleri, 28 Şubat Süreci ve Özkök'ün Tavrı, 18 Nisan 1999 Milletvekili genel Seçimlerinde Özkök'ün Yaklaşımı, 3 Kasım 2002 Genel Seçimleri ve Özkök'ün Açılımları* alt başlıkları altında Ertuğrul Özkök'ün Politika adlı köşesinde yer verdiği yazılar değerlendirilerek Özkök'ün düşüncelerindeki farklılaşmalar kaleme aldığı yazılardan hareketle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Makalede ayrıca, Ertuğrul Özkök'ün 1980'lerden sonra yaşanan ekonomik ve politik dönüşümlerin sonucu ortaya çıkan yeni gazeteci tipinin en başarılı temsilcilerinden birisi olduğu; bu yeni gazeteci tipinin bir sanayi kuruluşu olarak tanımladığı gazetesinin kar oranını en yükseğe çıkarmayı; içinde yer aldığı ve kendisini var eden sistemin kurallarını savunmayı ve geniş kitleler nezdinde meşrulaştırmayı; patronunun çıkarlarını gözetmek uğruna, medyadan aldığı gücü kamu çıkarının aleyhine bile olsa kullanmaktan çekinmemeyi temel görevleri olarak kabul ettiğinin önemle altı çizilmektedir. Makalede toplam 54 farklı kaynağa atıfta bulunulmuştur.

Medya, Popüler Kültür ve İdeoloji genel olarak değerlendirildiğinde, kitapta kitle iletişim araçları aracılığıyla topluma anlatılan mitlerin tarihsel ve toplumsal karakterinin deşifre edilmesinin amaçlandığı görülmektedir. Bu amaç, literatürde yer verilen diğer eserlerden; özellikle varolan toplumsal yapıyı ve kitle iletişim sistemlerinin işlevlerini açıklamaktan öte, onu meşrulaştıran bir mit yaratıcısı olarak nitelenen kitle iletişim araştırmaları alanındaki hakim liberal paradigmadan köklü bir kopuşu ifade etmektedir. Kitapta yer verilen makalelerde, kültür endüstrileri olarak, kitle iletişim kurumlarının mülkiyet ve kontrolü ile bunun içerik üzerindeki etkisi dikkate alınarak, içeriği belirleyen toplumsal faktörler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak kitabın medya okuryazarlığı ve medya eğitimi alanında çalışan akademisyenler için ortaya koyduğu farklı bakış açısıyla önemli bir kaynak ve bu alandaki lisans ve lisansüstü derslerde kullanılabilecek faydalı bir yardımcı kaynak niteliğinde olduğu söylenebilir.

Kaynak: Yaylagül, L. ve Korkmaz, N. (Editör) (2008). *Medya, Popüler Kültür ve İdeoloji*. Ankara: Dipnot Yayınları.